

SMĚRNICE DĚKANA č. 1/2021

**ETIKA VĚDECKÉ, VÝZKUMNÉ A TVŮRČÍ ČINNOSTI
NA FSI UJEP**

SMĚRNICE PRO FSI

Platná od: 12. 10. 2021
Účinná od: 12. 10. 2021
Vydal: prof. Ing. Štefan Michna, PhD.
Zpracoval: prof. Dr. Ing. Libor Beneš, IWE
Ruší: /

prof. Ing. Štefan Michna, PhD., děkan

Preambule

ETIKA VĚDECKÉ, VÝZKUMNÉ A TVŮRČÍ ČINNOSTI NA FSI UJEP

- 1) Tato směrnice upravuje etiku vědecké, výzkumné a jiné tvůrčí činnosti ve smyslu § 2 odst. 4 zákona č. 11/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tvůrčí činnost“), na Fakultě strojního inženýrství Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (dále jen „FSI UJEP“ nebo „fakulta“).
- 2) Etika tvůrčí činnosti na FSI UJEP vychází z principů vyjádřených ve Statutu FSI UJEP, dále z Etického kodexu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (dále jen „Etický kodex UJEP“), Evropské charty pro výzkumné pracovníky a Evropského kodexu chování pro vědeckou integritu. Etika tvůrčí činnosti na FSI UJEP musí zachovávat zásady vycházející také z dalších mezinárodních etických norem, zejména pak:
 - a. Všeobecné deklarace lidských práv, přijaté 10. 12. 1948 Valným shromážděním OSN,
 - b. Helsinské deklarace, přijaté 18. Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1964 ve znění pozdějších změn,
 - c. Mezinárodní kodex ICC/ESOMAR pro výzkum trhu, výzkum veřejného mínění, sociologický výzkum a datovou analytiku z roku 2016,
 - d. Mezinárodní etické směrnice pro biomedicínský výzkum s lidskými účastníky (CIOMS/WHO) z roku 2002,
 - e. Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Oviedo 1997).
- 3) Etika tvůrčí činnosti na FSI UJEP vychází také z obecně platných právních předpisů České republiky a dalších vnitřních předpisů univerzity a fakulty.
- 4) Dodržování etiky tvůrčí činnosti je povinností všech vědeckých pracovníků a členů akademické obce a týká se všech úrovní výzkumu, tj. od prací zpracovávaných studenty v rámci výuky až po vědecké projekty fakulty a projekty, ve kterých je fakulta zapojena.

ČI. I.

STRUKTURA AKADEMICKÉHO SPOLEČENSTVÍ NA FSI UJEP

- 1) Akademické společenství na FSI UJEP tvoří:
 - a. členové akademické obce FSIP, kterými jsou:
 - akademičtí pracovníci působící na FSI jako zaměstnanci,
 - studenti zapsaní na FSI ke studiu v akreditovaných studijních programech,
 - b. ostatní zaměstnanci FSI,
 - c. externí osoby a osobnosti, jmenované na vymezené období do fakultních rad, komisí, poradních orgánů apod.,
 - d. externí osoby, zapsané a účastníci se vzdělávacích aktivit (tzn. zejména účastníci CŽV, atd., dále též jen „účastníci studia“) a tvůrčích aktivit (pracovníci podílející se na řešení projektů) uskutečňovaných na fakultě.
- 2) Kmenový akademický pracovník FSI je akademický pracovník fakulty, který:

- a. je oprávněn podílet se (a v určeném rozsahu se i podílí) na personálním zabezpečení studijního programu - v rámci pedagogické činnosti - nebo na řešení tvůrčího projektu,
 - b. má uzavřený pracovní poměr na FSI v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby dle zákoníku práce (tj. od 4 do 40 hodin za týden),
 - c. případný další pracovní poměr na jiné instituci nesmí přesáhnout polovinu stanovené týdenní pracovní doby dle zákoníku práce (tj. 20 hodin za týden),
 - d. je dostatečně odborně kvalifikovaný prokázáním dosaženého akademického vzdělání, získáním vědecko-pedagogické hodnosti docent nebo profesor nebo odbornou a publikační činností za posledních 5 let,
 - e. má dostatečný časový prostor a podmínky pro rozvíjení svého oboru, zejména tvůrčí činnosti, ale i pro plnění dalších povinností - jako např. konzultační činnost, příprava výuky pro studenty a účastníky studia, příprava učebních opor, působení v odborných grémiích atd.,
 - f. pro zabezpečení profilujících předmětů (PZ) i předmětů teoretického základu (ZT) realizuje tvůrčí činnosti, odpovídající typu a oboru studijního programu.
- 3) Ostatní kmenoví pracovníci fakulty jsou akademičtí pracovníci, kteří mohou být na základě rozhodnutí vedení FSI považováni za kmenové akademické pracovníky FSI, jsou-li ve vztahu k jejich pracovní náplni splněny požadavky uvedené shora pod písmeny b) až e) pro kmenové akademické pracovníky FSI.

ČI. II.

ETICKÉ PRINCIPY A POŽADAVKY NA FSI UJEP

- 1) Každý člen akademického společenství FSI UJEP:
 - a. se při svém působení v prostorách fakulty i mimo ně řídí mravními principy a zásadami obecně uznávanými ve společnosti a obecnými požadavky etického jednání zejména v souvislosti s akademickými činnostmi,
 - b. dbá o dodržování zásad etiky a dodržování obecně uznávaných pravidel,
 - c. prokazuje vnitřní poctivost při vlastních činnostech a dlouhodobě pracuje na sebevzdělávání a rozvíjení vlastních schopností,
 - d. podporuje princip akademické svobody a netoleruje jeho porušování či zneužívání,
 - e. nevyužívá svého postavení, ať již akademického nebo na jakékoli úrovni organizační struktury fakulty, k prospěchu osobnímu nebo třetích osob, ani k jakémukoli typu diskriminace,
 - f. v rámci platných předpisů respektuje rovná práva členů akademického společenství fakulty v přístupu k informacím, vzdělání a zaměstnání a dbá na odstraňování bariér vedoucích k diskriminaci.
- 2) Obecné zásady jsou platné pro všechny členy akademického společenství FSI UJEP.

Čl. III.

ETICKÉ ZÁSADY PRO VZDĚLÁVACÍ A TVŮRČÍ ČINNOSTI *(akademický pracovník, resp. student/účastník studia)*

- 1) Akademický pracovník je aktivním členem akademického společenství FSI UJEP a podílí se na tvorbě prostředí umožňujícího dlouhodobé partnerství mezi pedagogem a studentem/ účastníkem studia při naplňování společného zájmu o rozvíjení intelektuálních, odborných a etických schopností a dovedností studenta/účastníka studia a řádné ukončení studia.
- 2) Vztah mezi akademickým pracovníkem a studentem/účastníkem studia by měl být vztahem partnerským. Akademičtí pracovníci jsou si přitom vědomi svého poslání naplňovat svými činnostmi funkce fakulty a svým jednáním a postoji být vzorem zejména pro studenty a účastníky studia. Studenti jako občané a partneři ostatních členů akademického společenství jsou si vědomi odpovědnosti za svůj odborný i osobnostní rozvoj s cílem řádného ukončení studia. Partnerský vztah je oboustranným pochopením poslání akademického pracovníka a studenta/účastníka studia, z toho vyplývajících povinností a postavení s oboustranným respektováním etických principů.
- 3) Při vlastní výuce, hodnocení požadavků výuky, zkoušení i při jakémkoli dalším kontaktu se studenty/účastníky studia na fakultě k nim akademický pracovník přistupuje nezaujatě.
- 4) Akademický pracovník vykonává a prosazuje pojetí tvůrčí činnosti, jejího zaměření, uskutečňování a využívání jejích tvůrčích výsledků jako prostředku:
 - a. ke zvyšování úrovně poznání ve prospěch svého tvůrčího oboru a budoucího užítku pro vzdělávání studentů / účastníků studia a pro společnost,
 - b. k zabezpečení kvality a řádného legitimního průběhu vzdělávání studentů/ účastníků studia a kompetentnosti absolventů FP.
- 5) Akademický pracovník:
 - a. se řídí základními lidskými mravními principy a zásadami uvedenými v etických kodexech v oblasti vysokého školství,
 - b. vysokoškolské tvůrčí činnosti rozvíjí jako integrální součást kultury a základ inovací a vystupuje proti jejich možnému zpochybňování,
 - c. rozšiřuje a prohlubuje své znalosti a usiluje o zlepšení svých odborných schopností,
 - d. zachovává odpovědný profesionální postoj k vlastním poznatkům a výsledkům, i k výsledkům svých spolupracovníků a je přístupný diskusi a věcným argumentům. Vystupuje proti neetickému a nevhodnému užití vědeckých poznatků,
 - e. uznává a sám v akademické i profesní obci šíří zásady spolehlivé a důvěryhodné tvůrčí práce a odmítá jakoukoliv odbornou nepoctivost a porušení zásad, zejména všechny typy plagiátorství,
 - f. při zveřejňování výzkumných výsledků respektuje obecně závazné právní předpisy, zejména předpisy autorského práva, jakož i publikační a další pravidla pro zveřejňování a poskytování výsledků výzkumu a vývoje zavedená podle oborových zvyklostí a zavedených vztahů s podnikatelskou sférou,
 - g. uplatňuje objektivní přístup při posuzování vlastního autorského podílu a podílu spoluautorů při vykazování autorství, a to zejména při posuzování tvůrčího přínosu ke zveřejňovanému výsledku a zhodnocení kvality a míry přispění k samotnému provedení výzkumu.

ČI. IV.

HODNOTITELSKÁ A EXPERTNÍ ČINNOST NA FP

- 1) Při hodnotitelské a expertní činnosti usiluje akademický pracovník o:
 - a. nezaujatý přístup při posuzování přihlášek projektů, rukopisů článků, účelových prací (habilitačních, disertačních, diplomových, bakalářských či jiných odborných prací), zpráv a dalších dokumentů tak, aby vyjádření byla odborná, explicitně jasně zakončená a vyjadřující osobní názor,
 - b. naplnění explicitně formulovaných nebo standardně předpokládaných etických kritérií,
- 2) Akademický pracovník rovněž:
 - a. odpovědně zvažuje a objektivně a kriticky posoudí svůj vlastní možný konflikt zájmů při hodnotitelské a expertní činnosti a odmítne vypracování posudku v případě existence tohoto konfliktu,
 - b. přistupuje k hodnocení bez jakékoli snahy o využití svého postavení nebo využití údajů uvedených v posuzovaném materiálu k jakémukoli druhu osobního zvýhodnění nebo ve prospěch či neprospěch jiných osob.

ČI. V.

ZÁSADY KOLEGIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Každý člen akademického společenství FSI UJEP:

- 1) se řídí zásadami kolegiálního chování ke spolupracovníkům, pracovníkům a zaměstnancům fakulty a univerzity, jakož i vůči studentům/účastníkům studia a dalším členům akademického společenství FSI UJEP, resp. absolventům fakulty. respektuje jejich osobní postoje a právo na vyjádření nezávislého odborného názoru,
- 2) odmítá nekolegiální projevy, projevy diskriminace, či projevy nátlaku založené na funkčním postavení, úplatcích či korupci,
- 3) neuplatňuje postoj falešné kolegiality spočívající v toleranci k případům porušování obecných morálních a etických principů.

ČI. VI.

KMENOVÝ AKADEMICKÝ PRACOVNÍK A JEHO LOAJALITA K FSI UJEP

- 1) Loajalitou k FSI UJEP se rozumí, že kmenový pracovník respektuje skutečnost, že výsledky jeho pedagogických inovačních činností a dalších tvůrčích činností uskutečňovaných na FSI UJEP v rámci pracovních povinností a při využití technického, informačního a personálního zázemí fakulty, nejsou jeho osobním vlastnictvím. Poskytování těchto výsledků jiným institucím či osobám s cílem osobního prospěchu se považuje za jednání neetické.

ČI. VII.

ZÁVAZNOST A OPATŘENÍ PŘI PORUŠENÍ ETICKÉHO KODEXU FSI UJEP

- 1) Tento etický kodex (směrnice) byl zpracován po diskusích vedení FSI UJEP, resp. AS FSI UJEP, s přihlédnutím k zaměření fakulty a k významu etického a morálního jednání v akademickém prostředí. Pro členy akademického společenství fakulty je tento Etický kodex (směrnice) morálně závazný.
- 2) Projednávání přestupků a postihů proti etickému kodexu - probíhá standardně po linii organizační struktury s možností předložení případu k projednání a přijetí opatření na kolegiu děkana fakulty nebo jmenovanou etickou komisí (viz článek VIII.). Projednávání probíhá v součinnosti všech zúčastněných stran, v průběhu projednávání se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí.
- 3) Porušení Etického kodexu FSI UJEP a přijatá opatření mohou být zveřejněna, na základě projednání v Etické komisi (viz článek VIII.) a se souhlasem děkana fakulty.

ČI. VIII.

ZŘÍZENÍ A ČINNOST ETICKÉ KOMISE

- 1) Pro účely dodržování etiky tvůrčí, pedagogické i další činnosti se na FSI UJEP se zřizuje Etická komise.
- 2) Etická komise FSI UJEP má lichý počet členů (minimálně však 3), pod vedením předsedy komise.
- 3) Členy Etické komise FSI UJEP jmenuje a odvolává děkan.
- 4) V rámci kolegia děkana fakulty spadá činnost Etické komise do působnosti proděkana pro vědu a výzkum, kterého děkan jmenuje předsedou této komise.
- 5) Členem Etické komise může být jmenován člen akademické obce FSI UJEP (resp. člen akademického senátu fakulty), jiné součásti UJEP, případně zaměstnanec externí vzdělávací nebo výzkumné organizace, požívající mimořádnou důvěru pro své morální vlastnosti, příkladný osobní vztah ke kolegům i celé FSI UJEP.
- 6) Členové komise jsou vybíráni tak, aby složení komise respektovalo studijní obory, jichž se v rámci FSI UJEP činnost Etické komise týká (dle odborného zaměření jednotlivých ústavů a součástí fakulty).
- 7) Funkční období komise je čtyřleté, členové mohou být jmenováni opakovaně. Člen komise se může své funkce vzdát, učiní tak písemně k rukám předsedy komise a děkana fakulty nejméně 30 dní před ukončením členství.
- 8) Etická komise je usnášeníschopná, účastní-li se jejího jednání nadpoloviční většina jejích členů, a usnáší se nadpoloviční většinou přítomných.
- 9) Jednání Etické komise je neveřejné.

ČI. IX.

ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Etický kodex (směrnice) pro členy akademického společenství Fakulty strojního inženýrství UJEP, byl projednán v kolegiu děkana (dne 14. 09. 2021) a v Akademickém senátu fakulty (dne 12. 10. 2021).

Přílohy:

1. Zásady pro informovaný souhlas účastníků výzkumu
2. Žádost o vyjádření Etické komise k tvůrčí činnosti
3. Vyjádření Etické komise FSI UJEP
4. Informovaný souhlas

Příloha č. 1: Zásady pro informovaný souhlas účastníků výzkumu

Zásada 1: Individuální informovaný souhlas

Je dán kompetentním jedincem, který obdržel nezbytné informace, adekvátně je pochopil a po vlastním zvážení dospěl k rozhodnutí o své účasti ve výzkumu.

Zásada 2: Základní informace pro uvažované účastníky výzkumu

Základní informace obsahuje sdělení o tom, kdo se může výzkumu zúčastnit, jaké jsou cíle a metody výzkumu, jak dlouho se bude dotyčná osoba na výzkumu podílet, jaké výhody může účastník očekávat i jaká jsou rizika či nepříjemnosti spojené s výzkumem, rozsah důvěrnosti záznamů, rozsah odpovědnosti pracovníka výzkumu, informace o tom, že účastník může účast svobodně odmítnout či odstoupit z výzkumu, a to bez sankcí, bez ztráty výhod, na něž by jinak měl nárok.

Zásada 3: Povinnosti pracovníků výzkumu, týkající se informovaného souhlasu

Pracovník výzkumu je povinen: sdělit účastníkům všechny informace nezbytné pro poskytnutí informovaného souhlasu, umožnit jim kladení dotazů, neklamat, nevyvíjet nepřipustný nátlak, vyžadovat souhlas až poté, co budoucí účastník získal znalost závažných faktů, získat od účastníka podpis formuláře jako doklad informovaného souhlasu (alternativou samostatného formuláře Informovaného souhlasu je případ, kdy je informace o výzkumu nedílnou součástí dotazníku či strukturovaného přehledu otázek pro řízený rozhovor a případ, kdy je součástí zvukové či audiovizuální stopy při nahrávání), obnovit informovaný souhlas v případě, že se dospěje k podstatným změnám původního konceptu výzkumu nebo výzkumných procedur.

Zásada 4: Podnět k účasti

Účastníci mohou dostat finanční úhradu za náklady vzniklé v souvislosti s jejich účastí ve výzkumu.

Zásada 5: Výzkum a účast nezletilých, osob s omezenou svéprávností a osob omezených na svobodě

Před začátkem výzkumu musí být prověřeno, zda výzkum nemůže být proveden na souboru dospělých osob, osob, jejichž svéprávnost není omezena či osob, které nejsou omezeny na svobodě. Nezletilý/osoba s omezenou svéprávností by měla být, v rámci svých možností, dostatečně informována a získán její souhlas, zástupný souhlas dává zákonný zástupce. Je třeba respektovat odmítnutí. Je třeba minimalizovat rizika a zvážit důležitost získaných poznatků.

Zásada 6: Informovaný souhlas při epidemiologických studiích

V některých podobných případech je informovaný souhlas nemožný nebo nevhodný. Etická komise by měla určit, zda plány výzkumu zaručují bezpečnost a soukromí účastníků.

Zásada 7: Výběr účastníků

Jednotlivci nebo komunity by měly být vybírány tak, aby zátěž výzkumu a jejich užitek byly spravedlivě rozděleny. Zvláštní pozornost by měla být věnována zranitelným jedincům (u nich by měla být respektována jejich práva obzvlášť pečlivě).

Příloha č. 2: Žádost o vyjádření Etické komise FSI UJEP

Žádost o vyjádření Etické komise FSI UJEP

k tvůrčí činnosti

**Jméno
předkladatele:**

Kontaktní údaje:

E-mailová adresa:

Telefonní číslo:

Název projektu, výzkumné, habilitační, disertační, diplomové, bakalářské, seminární práce:

Forma tvůrčí činnosti:

výzkum základní /
aplikovaný habilitační práce
disertační / rigorózní práce
diplomová / bakalářská
práce seminární práce

Autor/ka /hlavní řešitel/ka

Spoluřešitelé

Školitel/ka (v případě studentské práce)

Vyjádření školitele/ky, vedoucí/ho práce

Odůvodnění předložení podnětu předkladatele k vyjádření Etické komise FSI UJEP
(max. 10 řádků)

Popis tvůrčí činnosti (max. 10 řádků)

V Ústí nad Labem dne _____ Podpis předkladatele/ky: _____

Příloha č. 3: Vyjádření Etické komise FSI UJEP

Vyjádření Etické komise FSI UJEP

Složení komise:

Projekt práce byl projednán Etickou komisí FSI UJEP pod jednacím číslem:

dne: _____

Etická komise FSI UJEP zhodnotila předložený podklad k tvůrčí činnosti. Komise **shledala/neshledala** porušení obecně platných morálních zásad, týkajících se tvůrčí činnosti, popřípadě ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiných norem podle čl. II odstavce 1 této směrnice, nebo zda k jejich porušení pravděpodobně dojde či může dojít v rámci připravované vědecké a výzkumné aktivity.

Zdůvodnění a zhodnocení závažnosti porušení uvedených zásad v případě negativního výroku:

Návrh na opatření k nápravě a prevenci opakování jednání podobného charakteru v případě negativního výroku:

Řešitel/ka projektu (ne)dodržel/a zásady obsažené v dokumentech v čl. II odst. 1 této směrnice. Etická komise (ne)shledala rozpory s těmito zásadami.

-
razítko

*podpis předsedy Etické komise
fakulty*

Příloha č. 4: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

pro výzkumný projekt:

období realizace:

řešitelé projektu:

Vážená paní, vážený pane,

obracíme se na Vás se žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jehož cílem je
(autor projektu vysvětlí cíle, popíše předmět výzkumu a výzkumné metody – srozumitelně pro laika). Z účasti na projektu pro Vás vyplývají tyto výhody či rizika.....(autor projektu popíše detailní výčet a poučení o všech výhodách a rizicích – srozumitelně pro laika).
Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu. Řešitel/ka projektu mne informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, podobně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti v projektu vyplývají. Budou respektována všechna pravidla ochrany dat, žádné informace týkající se mne nebudou sdíleny s nikým mimo výzkumný tým. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely tohoto výzkumu. Beru na vědomí, že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitele/ky zeptat na vše, co jsem považoval/a za podstatné a potřebné. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdržím já (příp. můj zákonný zástupce) a druhý řešitel projektu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu:

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka: _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis zákonného zástupce účastníka (v případě účasti nezletilé osoby a osoby s omezenou svéprávností):

V _____ dne: _____